

Programy „odnowy wsi” w przemianach społeczno-gospodarczych obszarów wiejskich – Streszczenie

Polityki rozwoju obszarów wiejskich wpływają na współczesne ich przemiany. Stanowią pewną wizję tworzoną przez decydentów i przez to są elementem dominującym w kształtowaniu rzeczywistości wiejskiej. Elementem tych polityk są natomiast programy mające na celu odnowę wsi. Programy te nie są typowymi programami rozwoju, bowiem aspekt gospodarczy łączą z aspektem społeczno-kulturowym.

Celem głównym rozprawy doktorskiej było wyjaśnienie roli programów „odnowy wsi” w przemianach społeczno-gospodarczych – w ich specyfice i stopniu – obszarów wiejskich. Dokonano tego na przykładzie wojewódzkich programów odnowy wsi w Polsce i przy zastosowaniu koncepcji badań przestrzeni wiejskiej autorstwa K. Halfacreego. Ramy teoretyczne pracy wyznacza dyskusja na temat definiowania wsi w nurcie poststrukturalistycznym.

Wpływ wojewódzkich programów odnowy wsi na przestrzeń wiejską obserwowany jest zarówno w sferze materialnej, jak i symbolicznej. W pierwszej z nich, z uwagi na specyfikę realizowanych projektów, często punktowy i nieinnowacyjny ich charakter oraz rozbieżności między ideą odnowy wsi a praktyką działań odnawiających, jest niewielki i zawężony do realizacji projektów dotyczących infrastruktury społecznej. W drugiej ze sfer programy wzmacniają głównie pozytywne wyobrażenia o wsi, utrwalając mit wiejskości.

Rozprawa stanowi zbiór opublikowanych i powiązanych tematycznie artykułów naukowych, zgodnie z art. 187, ust. 3 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym. Na zbiór ten składa się siedem artykułów, które stanowią zasadniczą część rozprawy doktorskiej. Do zbioru dołączono także komentarz. Każdy z artykułów wchodzących w skład zbioru stanowił niezależne dzieło jak również integralną składową tego zbioru. Z tego względu do niniejszego streszczenia dodano streszczenia poszczególnych artykułów – w wersji oryginalnej.

1. „Zasoby lokalne, odnowa wsi i koncepcje rozwoju obszarów wiejskich. Próba teoretycznego ujęcia zależności” (Studia Obszarów Wiejskich, 2016, 44, 21–38; autorzy: Oskar Wolski – 75%, Łukasz Sykała – 25%)

Odnowa wsi jest coraz silniej akcentowanym elementem przemian przestrzeni wiejskiej, zarówno w wymiarze praktycznym, jak i naukowym. To, jak zmieniała się odnowa wsi warunkowane było zmianą podejścia do koncepcji rozwoju obszarów wiejskich i różnej roli zasobów lokalnych w tych koncepcjach. Na powyższe zależności nakłada się wykorzystanie tych zasobów w działaniach z zakresu odnowy wsi. W związku z powyższym te trzy zagadnienia, tj. odnowa wsi, rozwój obszarów wiejskich i zasoby lokalne silnie ze sobą korespondują.

Głównym celem pracy jest ukazanie zakorzenienia odnowy wsi w paradygmatach/koncepcjach rozwoju obszarów wiejskich, a częściowo także rozwoju regionalnego/lokalnego i w innych koncepcjach naukowych oraz ukazanie roli zasobów lokalnych w odnowie wsi na przestrzeni lat. Artykuł ma charakter teoretyczno-dyskusyjny i opiera się na studiach literatury przedmiotu. Zawarte w pracy rozważania wskazują, że odnowa wsi bazuje na zasobach lokalnych obszaru, które jednocześnie wzmacnia. Zasoby lokalne uznawane są także za kluczowe z perspektywy rozwoju regionalnego/lokalnego. Jednocześnie różne było ich postrzeganie w kontekście zmian koncepcji rozwoju obszarów wiejskich. W świetle współczesnych koncepcji naukowych o wykorzystaniu tych zasobów powinna decydować społeczność lokalna, w tym z wykorzystaniem instrumentów zewnętrznych.

2. „Zastosowanie systematycznego przeglądu literatury w badaniach geograficznych na przykładzie studiów odnowy wsi” (Słupskie Prace Geograficzne, 2017, 14, 223–240)

Jakość przeglądu literatury przedmiotu ma wpływ na zakres pozyskanej wiedzy i interpretację wyników własnych badań. W naukach geograficznych rozpowszechniła się ekspercka metoda przeglądu literatury, niewymagająca od autorów opisu zdefiniowanych kryteriów wyszukiwania, czyniąca studia literatury arbitralnymi. Alternatywą jest systematyczny przegląd literatury, wymagający zdefiniowania i opisu zastosowanych kryteriów, przez co procedura staje się powtarzalna. Celem niniejszej pracy jest analiza zastosowania systematycznego przeglądu literatury w studiach z zakresu geografii na przykładzie prac dotyczących odnowy wsi – sposobu definicji i rozumienia tego pojęcia. Artykuł ma charakter metodologiczny.

W wyniku przeprowadzonych studiów, posługując się wyszukiwarkami dostępnymi w bazach wybranych wydawnictw i najważniejszych bazach indeksujących, otrzymano ponad 2000 rekordów, za istotne uznając ok. 100 unikatowych. Przeprowadzona procedura pozwoliła, poza określeniem liczby rekordów i ich analizą jakościową, na m.in. określenie liczby rekordów istotnych według słów kluczowych i określenie stopnia tożsamości wyników zawartych w bazach pełnotekstowych i indeksujących. Dowiedziono, że metoda systematycznego przeglądu literatury pozwala dotrzeć do istotnych informacji na temat zjawiska na podstawie metaanalizy publikacji odnoszących się do niego, zweryfikować założenia wstępne badań oraz zoptymalizować procedury przyszłych studiów literatury. Pomimo użyteczności, metoda ma jednak pewne ograniczenia w przypadku zastosowania w studiach interdyscyplinarnych i nie jest w pełni wyczerpująca.

3. „Odnowa wsi jako przedmiot badań. Ewolucja i systematyzacja pojęcia” (Wieś i Rolnictwo, 2017, 2(175), 119–145)

Odnowa wsi stanowi szeroko dyskutowany problem przemian i rozwoju obszarów wiejskich. Pomimo swojego praktycznego charakteru, jest także przedmiotem licznych prac naukowych (badania prowadzono m.in. w Europie i Stanach Zjednoczonych). Z uwagi na najczęściej regionalny charakter badań, różne podejścia badawcze i cele, inaczej rozumiano pojęcie odnowy wsi. Taki stan rzeczy utrudnia z kolei dyskusję na ten temat.

Celem artykułu był przegląd dotychczasowych sposobów postrzegania pojęcia „odnowa wsi” w literaturze naukowej o zasięgu międzynarodowym, ukazanie ewolucji znaczenia tego pojęcia i próba jego usystematyzowania oraz porównanie sposobów rozumienia w tejże literaturze z jego rozumieniem obecnym w wybranych polskich pracach naukowych. Artykuł ma charakter przeglądowo-teoretyczny. Zastosowano w nim metody systematycznego i eksperckiego przeglądu literatury. Ogółem analizie poddano ponad 2000 prac naukowych znajdujących w kluczowych bazach indeksujących i w zasobach największych wydawców treści naukowych.

Rezultatem przeprowadzonych studiów literatury jest ukazanie problematyki prac poświęconych odnowie wsi w ujęciu modelowym – w odniesieniu do wymiarów odnowy wsi, celów działań podejmowanych w każdym z tych wymiarów i celu nadrzędnego samej odnowy wsi. W pracy podjęto ponadto próbę wyjaśnienia przyczyn mnogości znaczeń i sposobów postrzegania odnowy wsi, a także przedstawiono wybrane refleksje na temat samej natury odnowy wsi, bazując na przeprowadzonych studiach literatury.

4. „Jaka jest reprezentacja formalna wsi w Polsce? Studium wojewódzkich programów odnowy wsi” (Studia Obszarów Wiejskich, 2019, 55, 7–25)

Praca prezentuje wyniki badań poświęconych reprezentacji formalnej wsi w Polsce i stanowi studium wojewódzkich programów odnowy wsi. Wykorzystano koncepcję badań przestrzeni wiejskiej zaproponowaną przez K. Halfacree’go (2006). Ramy teoretyczne pracy wyznacza także dyskusja na temat definiowania wsi w nurcie poststrukturalistycznym, a także rozważania nad odnową wsi. W badaniu posłużono się metodą analizy treści. Interpretacji i dyskusji uzyskanych wyników dokonano w odniesieniu do szerszych przemian społeczno-gospodarczo-kulturowych i pojęcia zmiany na wsi. Wyjaśniono, w jaki sposób tworzy się reprezentacje wsi w wojewódzkich programach odnowy.

Reprezentacja wsi w programach wojewódzkich nie jest zróżnicowana regionalnie, jest chaotyczna i wewnętrznie niespójna. Wieś wyobrażana jest zarówno jako społeczność wiejska i – osobno – przestrzeń wiejska, jak i pewna konstrukcja pojęciowa przeciwna miastu. Reprezentacja odwołuje się przede wszystkim to tożsamości wsi, jednak nie wskazuje, co ją stanowi, a jedynie powiela pewne hasła i slogany jej dotyczące, przez co jej fundamentem jest mit wsi i wiejskości. Zrywa także z rolnictwem jako funkcją gospodarczą, ale nie kulturotwórczą.

5. „Specyfika wojewódzkich programów odnowy wsi w Polsce w kontekście literatury naukowej dotyczącej odnowy” (Studia Obszarów Wiejskich, 2017, 48, 51–73)

Odnowa wsi jest w Polsce realizowana za pomocą wojewódzkich programów odnowy wsi już od 1997 r. Programy te różnią się od siebie. Istnieje także rozdźwięk między tym, czym odnowa jest w praktyce, a czym powinna być lub jest w literaturze naukowej. Praca ma dwa cele: 1) określenie charakterystyk wojewódzkich programów odnowy wsi w Polsce i ich orientacji na poszczególne wymiary odnowy (materialno-przestrzenny, ekonomiczny i społeczny), 2) określenie stopnia, w jakim wojewódzkie programy odnowy wsi nawiązują do cech i celów odnowy wsi w świetle literatury naukowej. Analizie poddano ponad 350 uchwał i załączników do uchwał sejmików lub zarządów województw, które posiadały lub posiadają wojewódzkie programy odnowy wsi, podjętych do końca 2016 r. W uzasadnionych przypadkach kontaktowano się z przedstawicielami urzędów marszałkowskich w celu pozyskania informacji. Ponadto podjęto studia literatury dotyczącej odnowy wsi.

Wybrane wnioski: 1) na poziomie założeń ogólnych wojewódzkich programów odnowy wsi, które są ze sobą zbieżne, odnowa ma bardzo rozległe cele i wpisuje się w każdy z wymiarów odnowy wsi, 2) można wyróżnić następujące typy wojewódzkich programów odnowy wsi: „motywacyjne”, „dotacyjne” oraz mieszane, 3) założenia programów niejednokrotnie przeceniały rezultaty zakładanych przedsięwzięć, biorąc pod uwagę cele przedsięwzięć i nakłady finansowe, 4) na poziomie przedsięwzięć realizowanych w ramach programów odnowy wsi urzeczywistniane są wymiary materialno-przestrzenny i częściowo społeczny odnowy wsi.

**6. „Problem (nie)innowacyjności w projektach odnowy wsi” (Acta Universitatis
Lodziensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica, 2018, 31, 17–37)**

Odnowa wsi, w założeniu, stanowi innowacyjną (na tle tradycyjnych) koncepcję rozwoju obszarów wiejskich, co przejawia się m.in. w oddolności podejmowanych inicjatyw, upodmiotowieniu społeczności wiejskiej czy w docenieniu zalet wsi, wynikających z faktu bycia wsią. Niemniej, mająca w Polsce miejsce praktyka wskazuje, że owe cechy odnowy wsi nie są materializowane w postaci realizowanych projektów. Innymi słowy, istnieje wyraźna rozbieżność między tym, czym odnowa wsi jest w teorii (naukowej), a czym w praktyce (projektowej).

W związku z powyższym celem pracy była odpowiedź na pytania: (1) W jakim stopniu projekty odnowy wsi w Polsce są innowacyjne? (2) Co decyduje o innowacyjności projektu odnowy wsi? (3) Czy praktyka odnowy wsi w Polsce pozwala na wdrażanie innowacyjnych rozwiązań? W pracy zastosowano różnorodne metody, m.in. studium przypadku, ocenę ekspercką, czy analizę dyskursu potocznego.

Spośród realizowanych projektów odnowy wsi dominują te dotyczące infrastruktury społecznej. Jedynie około 2% ogółu projektów posiadało znamiona innowacyjnych. Z uwagi na ich niewielką liczbę trudno wskazać czynniki decydujące o ich innowacyjności; niemniej można przypuszczać, że jednym z nich było pewne „wylamanie się” beneficjentów z typowego sposobu myślenia o środkach zewnętrznych. Otoczenie instytucjonalno-finansowe wsi, dążąc do podtrzymania dotychczasowego stanu równowagi w relacjach lokalne elity–władza–społeczność lokalna, przeciwdziałała realizacji innowacji, które są rozwiązaniami niestandardowymi, nietypowymi, uznając jednocześnie, że projekty sztamkowe są „bezpieczniejsze”.

7. „Zastosowanie narzędzi GIS do określenia lokalnej specyfiki procesu rozwoju obszarów wiejskich. Studium aktywności społeczności lokalnych w programie odnowy wsi w województwie wielkopolskim” (Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio B – Geographia, Geologia, Mineralogia et Petrographia, 2020, 75, 37–67)

Rozwój obszarów wiejskich na poziomie lokalnym jest zagadnieniem niezwykle złożonym, co dotyczy zarówno uczestniczących w tym procesie aktorów, jak i praktyk przez nich podejmowanych. Współcześnie istotną rolę w tym procesie przypisuje się społeczności wiejskiej, a jej aktywność w działaniach na rzecz rozwoju uważana jest za kluczową. Podczas gdy w programowaniu rozwoju obszarów wiejskich centrum zainteresowania to obszar wiejski, koncepcje tego rozwoju wskazują na specyficzność tego procesu już na poziomie wsi. Daje to przyczynek do zastanowienia się, czy interpretacja określonych praktyk rozwoju obszarów wiejskich rzeczywiście może się różnić w zależności od przyjętej jednostki przestrzennej analizy.

Empiryczna weryfikacja tej tezy na przykładzie aktywności społeczności lokalnych w programie odnowy wsi w województwie wielkopolskim była głównym celem pracy. Zastosowano w niej analizę *hot spot*, która opiera się na metodach statystyki przestrzennej. Dyskusja wykorzystania narzędzi GIS, pozwalających na przeprowadzenie tej analizy, w badaniach nad rozwojem obszarów wiejskich była drugim celem pracy. Trzecim zaś była kontrybucja do stanu wiedzy na temat rozwoju obszarów wiejskich realizowanego poza polityką Unii Europejskiej.

Najważniejszym wnioskiem z przeprowadzonych badań jest to, że społeczności najbardziej aktywne tworzą skupiska, które stanowią specyficzną formę sieci powiązań, a ich istnienie jest niezależne od przebiegu granic administracyjnych obszarów wiejskich. Na aktywność tę decydujący wpływ mają jednocześnie efekt sąsiedztwa i bliskość poznawcza. Ponadto zidentyfikowano trudności w zastosowaniu wspomnianych narzędzi – problem kwantyfikacji zjawisk społecznych oraz dobór parametrów samej analizy statystyczno-przestrzennej.

Rural Renewal Programmes as a Factor of Social and Economic Transition of Rural Areas – Summary

Rural development policies influence contemporary transition of rural areas. These policies represent a policymakers' vision and hence are dominant in shaping the rural reality. One element of these policies are rural renewal programmes, which are not typical development programmes, since they match economic aspects of development with social and cultural aspects.

The main aim of the doctoral dissertation was to explain the role of rural renewal programmes in the degree and specifics of social and economic transition of rural areas. This was done based on regional rural renewal programmes in Poland and with the use of K. Halfacree's research model of rural space. Theoretical framework of the dissertation also comprises debate on defining the rural under post-structuralism.

The impact of regional rural renewal programmes is both tangible and symbolic. In the first case it is little, because of the specifics of projects and the fact that the projects were spatially limited and non-innovative. The projects also concerned infrastructure mostly and there are serious gaps between the theoretical and practical aspects of rural renewal. In the second case the programmes confirm mostly the positive images of the rural and perpetuate the rural myth.

The dissertation is a set of published and thematically related papers, in accordance with the article 187, section 3 of Higher Education and Science Act of 20th July. This set consists of seven papers, which are the main part of the dissertation. A commentary was also added to the set. Each of the papers was an independent work as well as an integral part of the whole set. For this reason to the present summary the summaries of all the papers were added – in an original version.

1. “Local Resources, Village Renewal and Rural Development Concepts. An Attempt to Theoretical View on Relations” (Studia Obszarów Wiejskich, 2016, 44, 21–38; authors: Oskar Wolski – 75%, Łukasz Sykała – 25%)

Village renewal is currently being more and more highlighted as an element of rural space changes, both in terms of practical and theoretical context. The way the village renewal has changed was conditioned by changing approaches to rural areas development. At the same time, the role of local resources in rural development concepts has been different and changed according to the concepts. The above-mentioned are overlaid by the issue of the use of local resources in village renewal actions. That issue has also been dynamic in the history of village renewal. There is no doubt that those three subjects (village renewal, rural development and local resources), strongly correspond to each other.

We have decided to undertake the description of these relations in order to systematise the state of art in the common ground for these three issues. The main aim of the paper was to present the embeddedness of village renewal in rural development paradigms, partly in regional/local development paradigms, and in other scientific concepts, as well as to present the role of local resources in village renewal processes over the years. The paper, based on literature review, is theoretical and open to further debate. The considerations included in the paper indicate that village renewal bases on local resources and simultaneously strengthens them. Local resources are recognised as key in regional/local development. In the light of current scientific concepts, it is a local community who shall decide about the utilisation of these resources, which could use external instruments for this purpose.

2. “The Use of Systematic Literature Review in a Geographical Research on the Example of Rural Renewal Studies” (Słupskie Prace Geograficzne, 2017, 14, 223–240)

A literature review is an indispensable and integral element of each scientific work. Its quality conditions scholars' state of knowledge, as well as it has got an influence on interpretation of the results of their own research.

In geographical studies an expert literature review has diffused. This method does not demand on authors to describe pre-defined search criteria, which makes a review arbitrary. One alternative method for literature review is a systematic literature review. In contrast to the expert one, it requires from authors a methodological rigour when it comes to literature studies. In this method, definition and description of search criteria (search strategy) are necessary, making the whole procedure replicable.

The aim of this article is to present and analyse the use of a systematic literature review in geographical studies on the example of rural renewal publications devoted to define and understand this phenomenon. In the article, the results of conducted review was also presented. Apart from that, the quantitative analysis (a meta-analysis of rural renewal publications) and the first stage of the qualitative analysis (an assessment of publications usefulness for the purpose of further definition and interpretation of a term “rural renewal”) had been done and presented in this work.

Using search engines available in the selected publishers' databases and search engines available in the most important indexing databases, more than 2000 records were received, whence about 100 was recognised significant and unique. The conducted search procedure allowed, apart from defining the number of records and carrying out the quantitative analysis, to: define the number of records received in the particular databases, recognise duplicates in the databases, define the number of significant records by the used keywords, define the degree of the identicalness of results received in the publisher's databases and received in the indexing databases. Basing on that, a verification of pre-defined keywords used in the search procedure and an exploration of the geography of rural renewal publications were possible. It was proved that that systematic review method allows to objectify the discussion on a phenomenon thanks to the use of a replicable search procedure. It allows to investigate meaningful information on a phenomenon basing on a meta-analysis of publications referring to it as well. Moreover, it can optimise future search procedures. Despite the usefulness of a systematic literature review, the method has got some limitations concerning an application in interdisciplinary studies and is not fully comprehensive.

3. “Rural Renewal as a Field of Study. Evolution and Systematisation of the Term” (Wieś i Rolnictwo, 2017, 2(175), 119–145)

Village renewal has been a broadly discussed problem in terms of changes observed in rural areas and development thereof. Despite its practical nature, village renewal has also been broadly studied by academics – research has been made, inter alia in Europe and the United States. Due to a regional character of these studies, different scientific approaches and aims, the meaning of “village renewal” was understood differently as well.

The aims of the article are the following: to review foregoing ways of understanding the term in international literature, to present the evolution of the meaning of the term, to attempt to systematise it and to compare the mentioned interpretations with the definition of the term found in selected Polish literature. Therefore, the article is a literature review on the one hand and a theoretical analysis on the other hand. Systematic and narrative literature review methods have been applied. The analysis included more than 2000 scientific works available in key bibliographic databases and publishers' online libraries.

The literature review resulted in a development of a model of village renewal issues – in relation to village renewal dimensions, aims of the renewal pursued in each dimension and a paramount aim of the village renewal itself. Also, the article attempts to explain reasons behind the multitude of meanings of the term. Selected afterthoughts regarding the nature of the village renewal, based on the review conducted, have been presented in conclusion.

4. “What is the Formal Representation of the Rural in Poland? The Case of Rural Renewal Programmes” (Studia Obszarów Wiejskich, 2019, 55, 7–25)

The paper presents results of the research concerning formal representations of the rural in Poland. K. Halfacree's (2006) research model of rural space was applied. Theoretical framework of the study also comprises debate on defining the rural under post-structuralism and some considerations of rural renewal. The research employed content analysis of rural renewal programmes in Poland. The outcomes were interpreted and discussed in relation to a broader process of socio-economic and cultural transformation and the notion of change in the rural space. It was explained how the formal representation of the rural is created in the rural renewal programmes.

The formal representation of the rural in rural renewal programmes does not vary in regional terms, often being chaotic and incoherent. The rural is perceived through rural community and rural space separately, and as a broader concept opposite to the urban. Representation refers to, first and foremost, rural identity. However, it does not specify what defines such identity. It merely reproduces certain tags and slogans about the rural, and thus it is based on the rural myth. It also dissociates itself from agriculture as an economic function, but not as a culture-forming one.

5. “Specificity of the Regional Village Renewal Programmes in Poland in the Context of Academic Studies” (Studia Obszarów Wiejskich, 2017, 48, 51–73)

Village renewal has been realised in Poland via regional village renewal programmes since 1997. The programmes have differed from each other and consequently they have implemented renewal in a diverse way. Moreover, one should note that there is a dissonance between what village renewal is in practice and what it should be according to academics.

The paper possesses two aims: 1) to determine characteristics of the regional village renewal programmes in Poland and to reveal how they correspond to particular village renewal dimensions (physical-spatial, economic and social), 2) to determine the extent to which the programmes refer to village renewal features and fulfil its aims in the context of the academic theory of village renewal.

More than 350 regional councils and boards' resolutions and attachments to resolutions up to and including the year 2016 have been analysed. These include regions where the village renewal programmes operated in the past or are still in operation. Where appropriate, the author contacted respective marshal offices to obtain information. Moreover, literature review has been conducted.

Selected conclusions: 1) regarding general principles of the regional village renewal programmes -they are similar to each other, and the village renewal has got broad aims and contributes to each dimension, 2) the following types of the regional programmes can be identified: „incentive”, „subsidy” and mixed, 3) the general principles of the regional programmes many times overestimated the results of the operations conducted as part of the programmes, given the aims of the operations and their expenditure, 4) concerning the operations themselves, these fulfil only the physical-spatial and partly the social dimension of the renewal.

6. “Problem of (Non-)Innovativeness in Village Renewal Projects” (Acta Universitatis Lodzianis. Folia Geographica Socio-Oeconomica, 2018, 31, 17–37)

Village renewal, originally, is an innovative concept of rural areas development, which is manifested by, among others, a bottom-up approach, an empowerment of rural communities or an appreciation of the rural itself. Nevertheless, village renewal projects in Poland do not possess these attributes – practice is far beyond theory.

Because of the recognised gap, the aim of the article was to answer the following questions: (1) How much are the village renewal projects in Poland innovative? (2) What factors decide about innovativeness in the village renewal projects? (3) Does village renewal practice in Poland allow to realise real innovative projects? In the article a set of methods has been applied (including case study, expert evaluation or analysis of lay discourse).

Social infrastructure projects were dominant in the group of analysed projects. Only app. 2% of the analysed projects can be labelled as innovative. Due to their limited number, it is difficult to point out factors which lead to innovation; however, it can be assumed that abandoning a typical way of thinking about external funding and a proactive approach can be one of them. The institutional and financial conditions, which villages are settled in, counteract the innovations since they are non-standardised and “unsafe” for the previously-consolidated status quo reflected by relations between local elites, power and a local community.

7. “The Use of GIS Tools to Determine the Local Specifics of Rural Development. The Case of the Participation of Local Communities in the Rural Renewal Programme in the Wielkopolskie Region in Poland” (Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska, sectio B – Geographia, Geologia, Mineralogia et Petrographia, 2020, 75, 37–67)

Rural development at the local level is a complex process, in which various actors are involved and various practices are performed. Nowadays, an important role in this process is assigned to rural communities, whose participation is essential. While in terms of the programming of rural development, it is still the rural area which is in the centre of attention, the theoretical concepts of rural development suggest that the process is even more local and specific to each village. This triggers the discussion whether the interpretation of the practices of rural development can be different depending on which spatial analysis unit is selected.

The main aim of the paper was to empirically verify this hypothesis, on the example of the participation of local communities in the rural renewal programme in the Wielkopolskie Region. Hot spot analysis, based on spatial statistical methods, was performed. The discussion of the GIS tools – that can be used for this analysis – in the research on rural development was the second aim of the paper. The third aim was to contribute to the state of knowledge on the rural development fostered beyond the European Union policies.

The main conclusion is that the most engaged communities tend to cluster, and such clusters are a specific kind of networks, which exist notwithstanding the administrative borders of rural areas. Both neighbourhood effect and cognitive distance are crucial for participation. Finally, the difficulties in the application of the tools used were identified, and these are related to the quantification of social phenomena and the selection of parameters of the very spatial statistical analysis.